Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 10 (1911)

Δελτίον ΧΑΕ 10 (1911), Περίοδος Α'

Έκθεσις περί του εν Καΐρω Β΄ Διεθνούς Αρχαιολ. Συνεδρίου

Σπυρίδων ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ

doi: [10.12681/dchae.1664](https://doi.org/10.12681/dchae.1664)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. (2013). Έκθεσις περί του εν Καΐρω Β΄ Διεθνούς Αρχαιολ. Συνεδρίου. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 10, 75–78. <https://doi.org/10.12681/dchae.1664>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἐκθεσις περί του εν Καΐρῳ Β' Διεθνούς Αρχαιολ.
Συνεδρίου

Σπυρίδων ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ

Δελτίον ΧΑΕ 10 (1911), Περίοδος Α' • Σελ. 75-78

ΑΘΗΝΑ 1911

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΚΑΪΡΩ, Β' ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛ. ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Κύριε Πρόεδρε

Τοῦ ἐν Καίρῳ Βου Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου μετέσχον ὑπὸ τὴν διπλὴν ιδιότητα, καὶ ὥς δι' ἰδιαιτέρας προσωπικῆς προσκλήσεως τιμηθεῖς, καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἡμετέρας Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Λαμβάνω δὲ τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν ὡς οἷον τε σύντομον ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ γενομένων καὶ ἰδίως τῶν ἐπ' ἐμοῦ πεπραγμένων, ὡς ἀντιπροσώπου τῆς ἡμετέρας Ἑταιρίας.

Τὸ Συνέδριον ἤρξατο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἡμεμισίμως τῇ 24 Μαρτίου, ἡ δὲ ἐπίσημος ἐναρξίς αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Καίρῳ τῇ 28 Μαρτίου, καὶ ἀπεπεραιώθη τοῦτο τῇ 2 Ἀπριλίου (κατὰ τὴν ἡμετέραν χρονολογίαν).

Κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Α. Υ. τοῦ Κεδίβου τῆς Αἰγύπτου γενομένην μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος ἐπίσημον ἐναρξίν ἐν τῷ μεγάλῳ Θεάτρῳ τῆς πόλεως ἐπέβαλον γαλλιστὶ τὴν ἐξῆς προσφωνήσιν: (¹)

Ὑψιλότατε !

Κύριοι Σύεδροι !

Ἡ ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρίᾳ μοι ἀνέθηκε τὴν τιμητικοτάτην ἐντολήν, ὅπως ἀντιπροσωπεύσω αὐτὴν ἐν ταῖς Συνεδρῖαῖς ταύταις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιστήμης, αἵτινες ἤδη ἐγκαινίζονται σήμερον ἐνταῦθα.

Διὰ τοῦτο ἐν ὀνόματι τῆς Ἑταιρίας ταύτης ἐπιτρέψατέ μοι, παρακαλῶ, νὰ λάβω δι' ὀλίγων τὸν λόγον.

Ἐχω τὴν μεγίστην τιμὴν ν' ἀπευθύνω εἰς τὴν Α. Υψηλότητα τὸν Κεδίβην τῆς χώρας τῆς Αἰγύπτου, ἐνδοξον ἡμῶν Πρόεδρον, τὴν ἔκφρασιν τοῦ βαθυτάτου τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν σεβασμοῦ.

(¹) Πᾶσαι αἱ προσφωνήσεις παρεδόθησαν γραπτᾶ εἰς τὸ Προεδρεῖον ὅπως δημοσιευθῶσι.

Σπεύδω επίσης νὰ ἐκφράσω πρὸς τὰ μέλη τοῦ Κομητάτου τοῦ Β ! Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ πρόσκλησιν, καὶ τὰ εἰλικρινέστατα συγχαρητήρια καὶ τὰς ἐγκαρδιωτάτας εὐχὰς ἡμῶν ὑπὲρ ἐπιτυχίας τοῦ Συνεδρίου.

Ἡ ἡμετέρα ἐν Ἀθήναις Ἑταιρία τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας δύναται νὰ καυχᾶται, ὅτι κατώρθωσε μέχρι τοῦδε πολλὰ ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος, καίτοι τὰ χρηματικὰ αὐτῆς μέσα εἰσὶ λίαν περιορισμένα. Συνεπῶς λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω τῷ Συνεδρίῳ τὰ τέσσαρα δελτία, εἰς ἑξ τομίδια, τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐν Ἀθήναις Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου (Δελτία Ε.΄ Σ.΄ Ζ.΄ Η.΄), τῶν προηγουμένων Δελτίων ὑποβληθέντων τότε ἐν Ἀθήναις. Ἐπίσης τὸν νεώτατον Κατάλογον τοῦ ἡμετέρου Μουσείου, τὸ ὁποῖον εἶναι μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ, περιέχον ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας χριστιανικῶν ἀντικειμένων, ὧν πολλὰ, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, εἶναι ἀνεκτιμήτου καὶ μεγίστης ἀξίας.

Τελευτῶν τὰς ὀλίγας μὲν λέξεις ἐπαναλαμβάνω τὰς θερμὰς εὐχὰς ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ Συνεδρίου.

Τὸ Συνέδριον διηρέθη εἰς ἑξ τμήματα.

Α.΄) Ἀρχαιολογία προκλασική.

Β.΄) Ἀρχαιολογία κλασική.

Γ.΄) Παπυρολογία.

Δ.΄) Ἀρχαιολογία Θρησκευτική.

Ε.΄) Ἀρχαιολογία Βυζαντινή.

Σ.΄) Νομισματικὴ καὶ Γεωγραφία.

Ἐν τῇ ιδιότητι μου ὡς ἀντιπροσώπου τῆς ἡμετέρας Ἑταιρίας ὑπέβαλον εἰς τὸ Δ΄ Τμήμα, τὸ τῆς Θρησκευτικῆς Ἀρχαιολογίας, τὸ παραδοθὲν μοι Ὑπόμνημα τοῦ ἡμετέρου γραμματέως κ. Γ. Λαμπάκη «περὶ τοῦ σκότους τοῦ γενομένου κατὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος», τὸ ὁποῖον, καθὰ μοι εἶπεν ὁ γραμματεὺς τοῦ Συνεδρίου θέλει δημοσιευθῇ ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτοῦ, δλόκληρον, ἂν καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀνακοινώσεις δημοσιευθῶσιν δλόκληροι, ἄλλως ἐν περιλήρει, ὡς αἱ ἄλλαι.

Τὸ Σ.΄ τμήμα, τῆς νομισματικῆς, περιελάμβανεν οὐ μόνον τὰ νομίσματα ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ σχετικὰ, οἷον μετάλλια, δακτυλίους, δακτυλιολίθους κλ. Διὰ τοῦτο ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἐπέδειξα καὶ τὸ κήρινον δοθὲν μοι ἀποτύπωμα τοῦ δακτυλιολίθου, τοῦ ἀνευρεθέντος πέτρυσιν ἐν Κορίνθῳ παρὰ τοῦ κ. Λαμπάκη, πραγματευθεὶς (ἰταλιστὶ) περὶ αὐτοῦ. Ὁ δακτυλιόλιθος φέρει, ὡς γνωστόν,

ἐγγεγλυμμένον ἄνδρα σταδιοδρομοῦντα, γυμνόπονν καὶ κρατοῦντα διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς στέφανον, ἐνῷ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀνασηκῶναι τὸν μανδῦαν αὐτοῦ. Ἐκατέρωθεν τοῦ ἀνδρὸς φέρεται ἐπιγραφή ΠΑΥ—ΛΟΣ. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Λαμπάκη ἐνταῦθα οὐδεὶς ἄλλος νοητέος ἢ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ πρῶτος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου ἐν Κορίνθῳ· καὶ διὰ τοῦτο ὁ δακτυλιόλιθος εἶναι εὔρημα ἀνυπολογίστου ἀξίας καὶ πρωτότυπος, καθότι πρῶτην ταύτην φορὰν εἰκονίζεται οὕτως ὁ Ἀποστολος, τοῦ κατασκευαστοῦ καλλιτέχρον (τοῦ Β' αἰῶνος μ.Χ. κατὰ τὸν κ. Α.) θελήσαντος νὰ παραστήσῃ τὸν Παῦλον λέγοντα τὸ γνωστὸν ρητὸν (Β' Τιμοθ. δ' 7-8) «Τὸν ἀγῶνα τὸ καλὸν ἠγώνισμαι τὸν δρόμον τετέλεκα, λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος».

Ἐν τοῦτοις ὁ πρόεδρος τοῦ τμήματος κ. Babelon ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν μὴ ὁ δακτυλιόλιθος δὲν παριστᾷ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἀλλ' ἀθλητὴν τινα ρωμαῖον, ἄγνωστον, Porplium Paulum, οὗ τὸ ὄνομα ἐξελληνίσθη ἐν Κορίνθῳ.

Εἰς τὸ τέλος τῆς συζητήσεως προσελθὼν ὁ γνωστὸς νομισματολόγος καὶ εἰδήμων τῶν τοιοῦτων γάλλος κ. Ράιναχ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν μὴ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ γεγλυμμένου ἀνδρὸς εἶναι τὸ γράμμα T, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ δακτυλιόλιθος θὰ ἦτο τινὸς ἔργον χριστιανικόν, γνωστοῦ ὄντος οὗτοῦ T εἶναι χριστιανικὸν σύμβολον τοῦ Σταυροῦ. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ δοθέν μας ἀποτύπωμα κήρινον ἦτο ἀτελὲς ἐν ταῖς λεπτομερεῖαις καὶ δυσδιάκριτον. Ὡστε, κυρίως εἰπεῖν, τὸ ζήτημα ἔμεινεν ἄλυτον (¹).

Ὁς ἀπλοῦν μέλος τοῦ Συνεδρίου προὐκάλεσα συζητήσιν ἐν τῷ Δ' Τμήματι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ ἐξ Ὀλλανδίας κ. Van-den-Ven περὶ τοποθεσιῶν τῆς Μεσαιωνικῆς Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὸ ἀρχαιότατον συναξάριον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, τὸ ὁποῖον πρῶτος ηὐτὴν ἔχουσα νὰ εὑρῶ ἐν κώδῃ τῶν Βιβλιοθηκῶν τῆς Βιέννης καὶ τῆς Βενετίας καὶ εἶχα δημοσιεύσῃ πρὸ ὀκταετίας. Παραδόξως ὁ κ. Van-den-Ven, ἐνῷ εἶχεν ἂνὰ χεῖρας αὐτοῦ τὴν δημοσίευσίν μου καὶ συνεζήτει ἐπ' αὐτῆς, οὐδὲ λέξιν ἐν τῷ συνεδρίῳ ἔλεγε περὶ τοῦ εὐρόντος καὶ δημοσιεύσαντος τὸν ἂνὰ τὰς χεῖρας του κώδικα.

(¹) Μᾶλλον ἐπισταμένην ἔρευνα τοῦ δακτυλιόλιθου δεικνύει, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅτι οὔτε σχῆμα T ἔχει τὸ σημεῖον τοῦτο, οὔτε Π, (ἐποδηλοῦντος κατὰ τὸν κ. Λαμπάκην τὸ ὄνομα Π α ὕ λ ο ς). Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι ἡ γνώμη τοῦ ἡμετέρου νομισματολόγου καὶ εἰδικοῦ κ. Σβορώνου εἶναι πάντῃ διάφορος. Ὁ δακτυλιόλιθος, ἔργον πολλῶ ἀρχαιότερον, ἴσως τοῦ Γ' ἢ Β' αἰῶνος· πρὸ Χρ. οὖν, παριστάνει τὸν αἰγύπτιον θεὸν Σέραπιν (ὁμοιοτύπως καὶ ἀλλαχὺ παριστάμενον), τὸ δὲ ὄνομα, δ φέρεται, Πα ὕ λ ο ς, εἶναι τοῦ κ τ ῆ τ ο ρ ο ς τοῦ δακτυλιόλιθου, οὐχὶ τοῦ ἐν αὐτῷ παριστανομένου προσώπου.

Ἐπίσης μετέσχον ἐν τῷ αὐτῷ τμήματι τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ καθηγητοῦ κ. Sam. Wide, περὶ θρησκευτικῆς τιμῆς ἐπιγραφῆς ἀνευρεθείσης ἐν Σοννίῳ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς μεταφορστὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἀλλὰ περὶ τῶν τελευταίων τούτων παραλείπω νὰ κάμω εὐρύτερον λόγον ἐν τῇ Ἐκθέσει ταύτῃ, διότι δὲν ἐνδιαφέρουσι τὴν ἡμετέραν Ἑταιρείαν.

Τὸ Συνέδριον κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γενικὴν τῶν μελῶν ἀπάντων συνεδρίαν, ἐπήρτισε κανονισμόν ἀμετάβλητον, καθ' ὃν τὰ Διεθνή Ἀρχαιολογικὰ Συνέδρια θὰ ὀρίζονται καὶ διευθύνονται, κατὰ τὸ πρόγραμμα εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ ὑπὸ Διεθνoῦς διαρκoῦς Ἐπιτροπῆς, ἐδρευούσης ἐν Ἀθήναις, ἣς μέλη θὰ ᾖναι ὁ παρ' ἡμῖν Γεν. Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ οἱ κατὰ καιροὺς Διευθνταὶ τῶν ἐν ἐνταῦθα ξένων ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Υ. τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου, τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ προστασίᾳ τοῦ ὁποίου εἶχε συνέλθει τὸ Αὐτὸ Συνέδριον ἐν Ἀθήναις.

Ἄν κρῖνω ἄσκοπον νὰ προσθέσω ὅτι διαρκoῦντος τοῦ Συνεδρίου τὰ αἰγυπτιακὰ Μουσεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Καίρου ἦσαν πᾶσιν ἡμῖν προσιτά. Ταῦτα, ἰδίως τὰ ἐν Καίρῳ, περιλαμβάνουσι καὶ ἱκανὰς χριστιανικὰς ἀρχαιότητας, ἀξίας ἰδιαίτερας μελέτης, οἷον εἰκόνας ἱεράς, ἀνάγλυφα καὶ ἀγαλμάτια τοῦ Ι. Χριστοῦ, ἱεροτελεστικά σκεύη, ἑλληνικοὺς κώδικας εὐχῶν καὶ ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως καὶ ὅμοια. Ἐνεκα τοῦ στενοῦ τοῦ χρόνου δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μελετήσωμεν αὐτὰ λεπτομερῶς.

Περὶ τῶν ἀπονεμηθεῖσων τοῖς κυρίοις Συνέδροις τιμῶν καὶ τῶν γενομένων πρὸς αὐτοὺς ὑποδοχῶν καὶ περιποιήσεων παρὰ τε τῆς Α. Υ. τοῦ Κεδίβου καὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Καίρῳ ἀρχῶν ἀλλὰ καὶ ἰδιωτῶν κρῖνω περιτὸν νὰ εἶπω πολλὰ· δὲν δύναμαι ὁμως νὰ μὴ κάμω ἰδιαίτεραν μνηεῖαν τῶν ἐξόχων δειγμάτων φιλοξενίας, ἀγάπης καὶ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν ἡμετέρων ἐκεῖ ὁμογενῶν, δι' ὧν ὑπεδέχθησαν τοὺς ἐξ Ἑλλάδος συνεδριαστάς.

Μετ' ἐξειδικασμένης πρὸς ὑμᾶς ἐπολήψεως, κύριε Πρόεδρε, διατελῶ

Θεράπων

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Ἀπριλίου 1909.